

Praktiske anbefalinger for domstolsbehandling til barnets beste i foreldretvistsaker, og saker om tvangsfullbyrdelse jf. barneloven § 65

Stortinget har de senere år vedtatt en rekke lovendringer for å fremme barneperspektivet og barns rettigheter. Blant annet er barns rett til å bli hørt styrket, og i foreldretvistene er barn også gitt en rett til å bli informert om domstolenes avgjørelser. Det følger av Grunnloven § 104 annet ledd at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle avgjørelser som berører barn. Dette gjelder også prosessuelle avgjørelser.

Disse lovendringene har medført et økt fokus på barns rettigheter, og på behovet for tilrettelegging for at barna skal kunne benytte seg av disse rettighetene, både i domstolene og i samfunnet for øvrig.

Det er tidligere utarbeidet en nasjonal veileder for behandling av foreldretvister i regi av Domstoladministrasjonen (DA). Dette for å søke å få en mest mulig forutsigbar behandling av denne type saker, og for å gi barneperspektivet større plass. Tingrettsdommer Bente LaForce og psykologspesialist Vigdis Sorteberg har dessuten i 2018, etter oppdrag fra DA, utarbeidet dokumentet «Den gode barnesamtalen i foreldretvister», som er et refleksjonsgrunnlag for de problemstillingene og utfordringene som reiser seg i forbindelse med at barn skal høres.

Prosjektet «Domstolsbehandling til barnets beste», er en videreføring og supplement til ovennevnte arbeid, som med utgangspunkt i barn og unges egne erfaringer med domstolene, har forsøkt å finne frem til praktiske anbefalinger som vil være med å sikre en rettslig prosess tilpasset barnas behov, samt gjøre prosessen mer tilgjengelig for de barn og unge sakene gjelder. Arbeidet har vært gjennomført av en tverrfaglig arbeidsgruppe bestående av fem tingrettsdommere fra ulike domstoler, en barnefaglig sakkyndig (psykologspesialist), en politiadvokat, en advokat, en representant fra DA, og en representant fra barnevernet (sosionom). Arbeidsgruppen har innhentet anbefalinger fra proffene ved Forandringsfabrikken på forbedringspunkter i den rettslige prosessen, både i foreldretvistsaker, barnevernssaker og straffesaker hvor tiltalte / fornærmede / vitner er under 18 år. Prosjektet har dessuten hatt en referansegruppe bestående av to lagdommere, to tingrettsdommere og en representant fra DA. Anbefalingene er også forelagt Barneombudet for uttalelse.

Forandringsfabrikken er en ideell stiftelse med et Kunnskapscenter som oppsummerer barn og ungdommers kunnskap, og gjennom dette jobber for å forbedre barnevern, psykisk helsehjelp, skole og rettssystemet. Forandringsfabrikken får barn og unge til å dele sine erfaringer fra møtet med systemene, og til å gi råd om hvordan systemene kan bli bedre. De siste årene har Forandringsfabrikken lyttet til 300 barn som har opplevd vold og overgrep, 600 barn som har fått hjelp i psykisk helsetjeneste, 1200 barn som har vært i barnevernet, og 5000 barn i skolen. Barn og ungdom som ønsker å videreformidle svarene fra undersøkelsene Forandringsfabrikken har foretatt, inviteres med som «proffer». Disse deltar blant annet i møter med nasjonale myndigheter og forskjellige instanser innenfor de ulike systemene. Her gir de råd på bakgrunn av det erfaringsmaterialet Forandringsfabrikken har innhentet fra barn og unge over hele landet. Innspillene til prosjektet «Domstolsbehandling til barnets beste», bygger på oppsummert kunnskap fra 70 barn og unge med erfaring fra

rettssystemet. Innspillene er følgelig ikke råd fra enkeltungdommer, men oppsummert kunnskap fra mange barn og unge.

Arbeidsgruppen har tatt med seg proffenes innspill inn i sine diskusjoner for å finne frem til praktiske anbefalinger som medfører domstolsbehandling til barnets beste. Dette har utfordret oss ved at vi har vært nødt til å se den rettslige prosessene fra et annet ståsted enn vi er vant til, samt til å tenke friere rundt hvordan en rettsprosess kan gjennomføres. Fundamentet for de anbefalingene arbeidsgruppen har valgt å gi, bygger på forsvarlige barnefaglige vurderinger og lovens ordning.

Hovedbudskapet fra Proffene i foreldretvistsakene, er at de profesjonelle aktørene i domstolene må skape en trygg atmosfære for barna som skal delta der, og at vi må informere og involvere barna på en slik måte at de forstår hva som skjer, slik at de kan gi informerte uttalelser til retten. Det gjennomgående rådet fra proffene, er å la barna få mulighet til å snakke direkte med dommeren(e) når barnet ønsker det. Dette for at barna skal slippe å være usikre på hva som blir formidlet av deres mening av en tredjeperson til den eller dem som skal avgjøre saken.

Den enkelte dommer står som alltid fritt i sine dommerbeslutninger innenfor lovens rammer. I foreldretvistene vil det måtte gjøres individuelle vurderinger som gjør at domstolsbehandlingen på best mulig måte tilpasses det konkrete barnets (og familiens) behov. Barneloven gir i stor grad mulighet for «skreddersøm» av den rettslige prosessen, og disse anbefalingene er kun ment som et verktøy i denne skjønnsutøvelsen. Det grunnleggende hensynet vil som nevnt alltid være barnets beste.

Flere av anbefalingene i foreldretvistsakene medfører økt tidsbruk for dommerne. Det er derfor viktig at man i fortsettelsen av arbeidet med å tilrettelegge domstolsbehandlingen til barnets beste, også fokuserer på behovet for økte ressurser til domstolene av denne grunn, og anerkjennelse av den enkelte dommers tidsbruk i foreldretvistene. I motsatt fall vil ikke tilretteleggingen la seg gjennomføre i praksis.

Oslo, den 1.februar 2019

Inger Bonnie Gjerde

Ingrid Stigum

Karianne Pedersen

Lise Gro Søreide

Kurt Kristiansen

Cecilie Pedersen Hille

Anita Jarvoll Hekneby

Merete Svartveit

Marijana Lozic

Jon Ståle Gjesdal Henriksen

Praktiske anbefalinger for domstolsbehandling til barnet beste i foreldretvistsaker, og saker om tvangsfullbyrdelse jf. barneloven § 65

Innhold

1. Hvordan skal barnet høres og informeres:	4
1.1. Når skal barnet høres	4
1.2. Hvem skal barnet høres av	5
1.3. Hvor skal barnet høres	6
2. Hvordan skal samtalen med barnet foregå	7
2.1. Mottakelsen og innledende informasjon	7
2.2. Samtalen	7
2.3. Avslutning	8
3. Hvordan skal referat fra barnesamtalen skrives.....	9
4. Hvordan bruke barnesamtalen i dommen.....	9
5. Tilbakemelding til barnet i henhold til barneloven § 61 første ledd nr. 4.....	10
5.1. I tingretten:.....	10
5.2. I lagmannsretten.....	11
6. Dokumentasjon på tilbakemelding til barnet	12
7. Oppnevning av advokat for barnet, jf. bl. § 61 nr. 5	12
8. Diverse	12
9. Lenker til andre relevante dokumenter knyttet til domstolsbehandling i foreldretvistsaker:	13

1. Hvordan skal barnet høres og informeres:

1.1. Når skal barnet høres

I tingretten:

- Barn som skal høres og informeres, jf. bl. § 31, bør gis anledning til dette så tidlig i den rettslige prosessen som dommeren finner forsvarlig, slik at barnet gis en reell mulighet til å medvirke i prosessen ved midlertidige og endelige avgjørelser / avtaler. Det kan være viktig for barna å få informasjon tidlig, da barna ofte vet at saken står for retten, men ikke hva dette innebærer for dem. Dette kan skape usikkerhet.
- Tidspunktet for når barnet skal høres må vurderes opp mot behovet for å innhente annen informasjon før samtalen.
- Planmøtet kan benyttes til å kartlegge hvilke hensyn som gjør seg gjeldende med tanke på når barnet skal høres.
- Det bør vurderes om barnet skal få anledning til å uttrykke sitt syn flere ganger dersom det avholdes mer enn ett saksforberedende møte. Dette er særlig aktuelt dersom det prøves ut ulike samværsformer / bostedsordninger mellom de saksforberedende møtene, eller det er oppstått endringer / hendelser som kan påvirke barnets oppfatning i saken.
- Forsøk å finn et tidspunkt for samtalen som passer for barnet, slik at det så langt som mulig ikke kommer i konflikt med andre aktiviteter som er viktig for barnet.

I lagmannsretten:

- Dersom barnet høres av den sakkyndige, kan det være hensiktsmessig at dette gjøres noe tid før ankeforhandlingen, slik at referat fra samtalen kan sendes ut til partene i forkant av denne.
- Dersom barnet skal høres av dommerne, kan tidspunktet for dette avtales allerede i planmøtet.
- Dersom det er praktisk mulig, kan det være en fordel at samtalen gjennomføres noe tid før ankeforhandlingen, slik at referatet fra samtalen kan sendes ut til partene før ankeforhandlingen. I motsatt fall kan samtalen finne sted i tilknytning til ankeforhandlingen, enten før oppstart eller i en pause etter partsforklaringene. Referatet må da leses opp under ankeforhandlingen.

1.2. Hvem skal barnet høres av

I tingretten:

- Barn som skal høres i medhold av bl. § 31, bør gis mulighet til å snakke direkte med dommeren i saken dersom de ønsker det, så fremt ikke hensynet til barnets beste taler imot dette.
- Avklar på planmøtet om barnet ønsker å snakke direkte med dommeren, om det har spesielle behov, eller om det er årsaker til at barnet ikke bør høres av dommeren, men heller snakke med en barnefaglig sakkyndig.
- Dersom prosessfullmektigene ikke har opplysninger om barnet ønsker å snakke direkte med dommeren, kan det oppnevnes en sakkyndig til å forespørre barnet om dette, eventuelt til å høre barnet dersom det ikke ønsker å snakke med dommeren, men vil uttale seg til den sakkyndige.
- Dersom retten beslutter at en sakkyndig skal snakke med barnet alene, kan det i mandatet fremgå at barnet skal forespørres om det i tillegg ønsker å snakke direkte med dommeren.
- Dommeren bør ha med seg den sakkyndige i samtalen med barnet dersom det er oppnevnt sakkyndig etter bl. § 61 første ledd nr.1, og den sakkyndige ikke tidligere har snakket med barnet alene. Dette for å unngå at barnet høres to ganger i saken.
- Dersom det ikke er oppnevnt sakkyndig, bør det av notoritetshensyn være en saksbehandler eller et rettsvitne til stede mens dommeren snakker med barnet.
- Dersom det oppnevnes sakkyndig etter bl. § 61 første ledd nr. 3, bør barnet likevel få anledning til å uttale seg direkte til dommeren dersom det ønsker det. Det kan fremgå av mandatet etter bl. § 61 første ledd nr. 3 at den sakkyndige skal spørre barnet om det ønsker å snakke med dommeren.
- Dersom det skal avholdes hovedforhandling, og barnet skal uttale seg til dommeren, bør det være en sakkyndig med på samtalen. Dette for at partene skal ha mulighet til å stille spørsmål til den sakkyndige vedrørende gjennomføringen av barnesamtalen.
- Tingretten må alltid gjøre en egenervering av om det er til barnets beste å bli hørt av dommeren, også når barnet selv ønsker å snakke med dommeren.

I lagmannsretten:

- Barn som skal høres i medhold av bl. § 31, bør gis mulighet til å snakke direkte med dommerne dersom barnet ønsker det, så fremt ikke hensynet til barnets beste taler imot det.

- Dersom barnet skal uttale seg direkte til dommerne, bør alle de tre dommerne være til stede. Dette kan løses på ulike vis, enten ved at alle dommerne er til stede i rommet, og kun en fører samtalen, eller ved at en av dommerne snakker med barnet mens de to andre følger samtalen på videooverføring. Det må gjøres en konkret vurdering av fremgangsmåten slik at samtalen blir minst mulig belastende for barnet.
- Det må også vurderes om det er behov for at en sakkyndig er til stede under samtalen slik at partene har mulighet til å stille den sakkyndige spørsmål under ankeforhandlingene om gjennomføringen av barnesamtalen.
- Samtalen bør ikke tas opp på film da barnesamtalen ikke skal være et bevisopptak, se under pkt. 2.
- Avklar på planmøtet om barnet ønsker å snakke direkte med dommerne, om det har spesielle behov, eller om det er andre årsaker til at barnet ikke bør høres av dommerne, men heller snakke med en barnefaglig sakkyndig.
- Dersom prosessfullmektigene ikke har opplysninger om barnet ønsker å snakke med dommerne direkte, kan det oppnevnes en sakkyndig til å forespørre barnet om dette, eventuelt til å høre barnet dersom det ikke ønsker å snakke direkte med dommerne, men vil uttale seg til den sakkyndige. Barnet må orienteres om at det er tre dommere som skal avgjøre saken, og at alle tre vil følge samtalen enten i samme rom, eller ved videooverføring.
- Dersom det oppnevnes sakkyndig etter bl. § 61 første ledd nr. 3, bør barnet likevel få anledning til å uttale seg direkte til dommerne dersom det ønsker det. Det kan fremgå av mandatet etter bl. § 61 først ledd nr. 3, at den sakkyndige skal spørre barnet om det ønsker å snakke med dommerne direkte.
- Lagmannsretten må, på samme måte som tingretten, foreta en egenvurdering av om det er til barnets beste å bli hørt av dommerne, også når barnet selv ønsker å snakke med dem.

1.3. Hvor skal barnet høres

- Når dommeren(e) skal snakke med barnet, vil samtalen normalt foregå i rettsbygningen, enten på dommerens kontor, i et møterom eller i et spesialtilpasset rom for samtaler med barn. Særlig for mindre barn vil et tilpasset rom kunne ha positiv betydning for samtalen.
- Når det er den sakkyndige som skal snakke med barnet uten at dommeren(e) er til stede, vil den sakkyndige stå fritt til å vurdere hvor det vil være mest hensiktsmessig å høre barnet. I noen tilfeller kan et nøytralt samtalested gjøre det lettere for barnet å snakke fritt.

2. Hvordan skal samtalen med barnet foregå

2.1. Mottakelsen og innledende informasjon

- Dommeren bør selv ta imot barnet og de voksne som følger det til samtalen.
- Samtalen med barnet foregår uten at foreldrene er til stede.
- Dersom det er flere søsken som skal høres, kan den generelle informasjonen gis til søsknene samlet. Deretter høres ett og ett av barna i den rekkefølgen dommeren bestemmer etter å ha konferert med barna.
- Dommeren må innledningsvis kort redegjøre for hva saken gjelder, bakgrunnen for samtalen, at barnet har rett, men ikke plikt til å uttale seg, samt forsikre seg om at barnet har forstått informasjonen. Det er viktig å være tydelig på at dersom barnet ikke ønsker å snakke med dommeren, så er det helt i orden. Samtalen kan da avsluttes.
- Dommeren må dessuten forklare barnet at det ikke er barnet som bestemmer resultatet, men at dommeren(e) vil vektlegge barnets syn sammen med de andre opplysningene i saken, når (dersom) de skal avgjøre den. Det er viktig å understreke at det ikke er barnet som har ansvaret for konflikten eller løsningen på denne.
- Dersom det er foretatt tilrettelagte avhør av barnet, bør dommeren informere barnet om at han eller hun er kjent med at barnet har snakket med politiet på barnehuset.
- Dommeren må ikke gi informasjon om faktum i saken til barnet.
- Barnet må bli forklart at foreldrene i etterkant vil få den informasjonen barnet gir i samtalen, i form av et referat. Informer barnet om når referatet vil bli utsendt.
- Informer barnet om at det vil få opplest dommerens / den sakkyndiges notater på slutten av samtalen slik at barnet gis mulighet til å korrigere dersom det har oppstått misforståelser av hva barnet har ment.
- Informasjonen må gis i en språkform som er tilpasset barnets alder. Snakk enkelt og konkret.

2.2. Samtalen

- Samtalen med barnet skal ikke være et bevisopptak eller avhør. Samtalen er kun ment som en mulighet for barnet til å gi uttrykk for sin oppfatning i saken dersom det har noen.
- Barnet vet normalt hvorfor det har kommet til samtalen, og venter ofte på «å komme i gang». Kontakten med barnet etableres når det blir hentet, og gjennom presentasjon og

innledning. Yngre barn har dessuten begrenset tid de klarer å konsentrere seg i en samtale. Det er derfor viktig at konsentrasjonstiden i størst mulig grad benyttes til å samtale om sakens temaer.

- Spør om det saken gjelder, nemlig om barnet ønsker å uttale seg, og i så tilfelle hvordan barnet har det, og om han / hun har noen tanker om hvordan han / hun vil ha det fremover.
- Still åpne spørsmål (hva, hvordan, hvorfor, hvilken). Still oppfølgingsspørsmål / gå mer i dybden («kan du si litt mer om det?») der det er naturlig.
- Snakk enkelt, og ikke unnlatt å ta opp vanskelige temaer. Vær direkte og konkret.
- Dommeren må vise naturlig interesse under samtalen, og gi barnet en opplevelse av at han / hun er opptatt av hva barnet formidler.
- Dersom det gjennomføres flere samtaler med barnet, kan det være hensiktsmessig å bruke de samme spørsmålene og den samme ordlyden for best mulig å kunne sammenligne svarene fra barnet. Det er i så fall viktig å være bevisst på at samtalen ikke blir mekanisk, men at man tilstreber å få til en naturlig flyt.
- Se vedlagt mal til referat med eksempel på spørsmålsstilling.

2.3. Avslutning

- Dommeren må avslutningsvis lese opp sine notater for barnet, og forsikre seg om at hun / han har forstått barnet riktig. Bruk god tid, og sørg for at nyansene i barnets formuleringer blir riktig gjengitt. Det kan ha stor betydning for barnet om man bytter ut et ord med et annet. Det er viktig at barnet gis en reell mulighet til å korrigere misforståelser, eller legge til opplysninger til referatet.
- Fortell barnet når foreldrene vil motta referatet fra samtalen.
- Det kan være lurt å gjenta at det er de voksne som har ansvaret for at situasjonen har blitt som den har blitt, samt for å løse opp i konflikten, og på nytt understreke at det er dommeren(e) som skal avgjøre saken dersom foreldrene ikke blir enige.
- Fortell barnet hva som vil skje videre, og om muligheten for å uttale seg flere ganger dersom den rettslige prosessen trekker ut.
- Spør barnet om det har noen oppfatning om hvem som skal orientere det om resultatet i saken, og om hvordan dette skal skje, jf. bl. § 61 første ledd nr. 4.

3. Hvordan skal referat fra barnesamtalen skrives

- Innledningsvis må det i referatet fremgå hvem som fulgte barnet til samtalen, hvor samtalen fant sted, hvem som var til stede under samtalen, og hvor lenge den varte. Det bør også gjengis hva slags informasjon barnet fikk av dommeren før samtalen startet.
- Referatet skal være representativt for det sentrale i barnets uttalelser. Gjengi hovedpunktene fra samtalen, og siter direkte særlig sentrale uttalelser fra barnet. Dommerens / den sakkyndiges hovedspørsmål bør også gjengis slik at det er mulig for andre å se barnets svar i sammenheng med hvordan spørsmålet ble stilt.
- Referatet bør fortrinnsvis gjengi samtalen i kronologisk rekkefølge.
- Det kan kort fremgå av referatet hvordan barnet fremsto under samtalen; begynte å gråte, lo, vandret rundt i rommet etc. Dommeren / den sakkyndige skal ikke gjøre vurderinger / fortolkninger av barnets sinnstilstand i referatet, men gi en mest mulig objektiv og deskriptiv beskrivelse av dette.
- På slutten av referatet bør det fremgå at dommerens / den sakkyndiges notater fra samtalen ble gjennomgått med barnet, og om barnet hadde noe det ønsket å korrigere eller legge til. Det bør videre tas med hva som ble avtalt om videre kontakt med barnet.
- Dersom barnet ikke har noen oppfatning i saken det ønsker å uttrykke, bør det likevel lages referat.
- Se vedlagt forslag til mal for referat.
- Referatet må sendes ut til partenes prosessfullmektiger, eventuelt også leses opp under ankeforhandlingen dersom samtalen finner sted i tilknytning til denne.
- Referatet bør utformes etter samme mal uavhengig av om det er dommer eller sakkyndig som utarbeider dette.

4. Hvordan bruke barnesamtalen i dommen

- Det kan være hensiktsmessig at barnets syn tas med innledningsvis under «rettens vurderinger».
- Dommeren må vurdere hvor mye av barnets mening som skal tas med i dommen, men det må som et minimum gis en kort oppsummering av barnets syn eller mangel på oppfatning i saken.
- Det må tydelig fremkomme av dommen hvordan barnets syn og mening er vektlagt. Retten bør imidlertid understreke at det er en samlet vurdering av ulike momenter som

ligger til grunn for resultatet, slik at barnet i størst mulig grad fratras ansvaret for utfallet av saken.

- Dersom retten kommer til et annet resultat enn barnet ønsker, er det særlig viktig å gi en grundig begrunnelse for hvorfor barnets syn ikke har vært avgjørende for domsresultatet.

5. Tilbakemelding til barnet i henhold til barneloven § 61 første ledd nr. 4

5.1. I tingretten:

Ved midlertidig avtale / kjennelse

- Ved midlertidig avtale kan det være hensiktsmessig at foreldrene sammen formidler innholdet i avtalen til barnet dersom det ikke er avtalt noe annet under barnesamtalen. Dette forutsetter at foreldrene er i stand til å formidle avtalen på en slik måte at ikke barnet på nytt blir eksponert for konflikten mellom foreldrene. I motsatt fall bør den som har snakket med barnet før avtalen ble inngått, informere om resultatet.
- Det er viktig at barnet også blir fortalt hva som skal skje videre når det blir informert om den midlertidige avtalen.
- Dersom det er avsagt kjennelse om midlertidig avgjørelse, bør den som har snakket med barnet før avgjørelsen, informere om resultatet dersom det ikke er avtalt noe annet under barnesamtalen.

Ved rettsforlik / dom

- Ved rettsforlik bør foreldrene sammen informere barnet om resultatet i saken dersom dommeren finner at dette vil være forsvarlig, og dersom det ikke er avtalt noe annet med barnet under dommerens samtale med barnet, se punkt 4.3. Dommeren må vurdere om foreldrene vil være i stand til å gi tilbakemelding på en måte som vil være til barnet beste. I motsatt fall bør den som har snakket med barnet i forkant, informere barnet om resultatet.
- Når det blir avsagt dom i saken, bør den som har snakket med barnet før hovedforhandling, fortelle barnet om resultatet. Det er viktig at dommeren / den sakkyndige gir barnet en begrunnelse for resultatet. Begrunnelsen må være tilpasset barnets alder og behov, men må samtidig være reell, og ikke utelate sentrale momenter. Imidlertid må det også ved tilbakemeldingen til barnet gjøres en «barnets beste vurdering» med tanke på hvor mye informasjon som skal gis. Når det er avsagt dom, må barnet også informeres om at dommen «ikke gjelder» før den har rettskraft, og hva dette betyr og innebærer.

- Dommeren bør ha et bevisst forhold til tidspunktet barnet skal orienteres om resultatet av en dom, slik at barnet og foreldrene får denne informasjonen omtrent på samme tid. Dommeren kan vurdere om tidspunktet for orientering av barnet skal avtales på slutten av hovedforhandlingen.
- Ved tilbakemelding fra dommeren, bør det være en person sammen med barnet som kan ivareta det etter at det har fått vite resultatet. Særlig gjelder dette når resultatet ikke ble som barnet ønsket.

5.2.1 lagmannsretten

- Ved rettsforlik bør foreldrene sammen informere barnet om resultatet i saken dersom retten finner at dette vil være forsvarlig, og dersom det ikke er avtalt noe annet med barnet under dommernes samtale med barnet, se punkt 4.3. Retten må vurdere om foreldrene vil være i stand til å gi tilbakemelding på en måte som vil være til barnets beste. I motsatt fall bør en av de som har snakket med barnet i forkant, informere barnet om resultatet. Det er tilstrekkelig at en av lagdommerne gir tilbakemeldingen.
- Når det blir avsagt dom i saken, bør en av de som har snakket med barnet i forkant, informere barnet om resultatet. Det er tilstrekkelig at en av lagdommerne gir tilbakemelding.
- Det er viktig at dommeren / den sakkyndige gir barnet en begrunnelse for resultatet. Begrunnelsen må være tilpasset barnets alder og behov, men må samtidig være reell, og ikke utelate sentrale momenter. Imidlertid må det også ved tilbakemeldingen til barnet, gjøres «en barnets beste vurdering» med tanke på hvor mye informasjon som skal gis. Når det er avsagt dom, må barnet også informeres om at dommen «ikke gjelder» før den har rettskraft, og hva dette betyr og innebærer.
- Retten bør ha et bevisst forhold til tidspunktet barnet skal orienteres om dommen, slik at barnet og foreldrene får denne informasjonen omtrent på samme tid. Retten kan vurdere om tidspunktet for orientering av barnet skal avtales på slutten av ankeforhandlingen.
- Ved tilbakemelding fra dommeren, bør det være en person sammen med barnet som kan ivareta det etter at det har fått vite resultatet. Særlig gjelder dette når resultatet ikke ble som barnet ønsket.

6. Dokumentasjon på tilbakemelding til barnet

- Det må utarbeides dokumentasjon på når, hvor, av hvem, og hvordan tilbakemelding ble gitt til barnet. Se vedlagt mal.
- Dokumentasjonen bør sendes ut til partenes prosessfullmektiger.

7. Oppnevning av advokat for barnet, jf. bl. § 61 nr. 5

- Det skal bare unntaksvis oppnevnes advokat for barnet i medhold av bl. § 61 første ledd nr. 5, men dommeren bør rutinemessig vurdere dette i gjentakende foreldretvister, og der «det er grunn til å tro» at barnet blir utsatt for psykisk eller fysisk mishandling.
- Jo eldre barnet er, desto større nytte kan barnet ha av en egen advokat.
- Dersom det oppnevnes advokat for barnet, skal advokaten informere barnet om den rettslige prosessen, og ha samtaler med barnet om dette. Advokaten har rett til å få sakens dokumenter, og kan komme med innspill til retten om hvordan den rettslige prosessen bør legges opp for å ivareta barnets beste. Retten kan beslutte at advokaten kan være helt eller delvis til stede under rettsmøtene.

8. Diverse

- Bare beram ny prøveperiode når det er reelle forhold å prøve ut.
- Samme dommer bør ha saken fra den kommer inn til retten til den avsluttes dersom det ikke oppstår habilitetsproblematikk underveis, eller det skal gjennomføres hovedforhandling i saken jf. den nasjonale veilederen pkt.6. For lagmannsretten vil dette stille seg annerledes da det er ulike dommere som har saksforberedelsen og ankeforhandlingen.
- For lagmannsretten kan det av hensyn til barnet, være hensiktsmessig å benytte samme sakkyndig som for tingretten, både når det gjelder oppnevning etter bl. § 61 første ledd nr. 3, og dersom det skal oppnevnes en sakkyndig med et begrenset mandat til bare å snakke med barnet. Dette kan gjøre belastningen for barnet mindre ved at det kan uttale seg til en person det allerede har vært i kontakt med, og som kjenner saken fra før.
- Dersom barnet lever på sperret adresse, enten sammen med en av foreldrene eller i fosterhjem, må retten utvise stor aktsomhet under prosessen slik at ikke barnets tilholdssted (eventuelle nye identitet) blir avslørt.

9. Lenker til andre relevante dokumenter knyttet til domstolsbehandling i foreldretvistsaker:

- Den nasjonale veilederen i foreldretvistsaker
- Refleksjonsgrunnlag for barnesamtalen